

provincie **HOLLAND**
ZUID

Aan Provinciale Staten

GS brief aan Provinciale Staten

Postadres Provinciehuis
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 66 11
www.zuid-holland.nl

Datum
2 maart 2021

Ons kenmerk
PZH-2021-766563291
DOS-2020-0005265

Bijlagen
6

Onderwerp

Aanbieding onderzoeksrapport over de
beleidsmatige en financiële ruimte van gemeenten
in Zuid-Holland

Geachte Statenleden,

Hierbij bieden wij u het onderzoeksrapport 'Roeien met te korte riemen' van het bureau Berenschot aan. Dit onderzoek is in opdracht van de provincie uitgevoerd met als doel om meer inzicht te krijgen in de feitelijke financiële en beleidsvrije ruimte van gemeenten.

Dit rapport moet gezien worden tegen de achtergrond van onze brief aan het kabinet over de financiële positie van onze gemeenten (bijlagen 3 en 4). Diverse gemeentebesturen hebben het afgelopen jaar aandacht gevraagd voor de toenemend nijpende structurele financiële tekorten. Deze signalen hebben er vooralsnog niet toe geleid dat het kabinet is overgegaan tot een structurele verruiming van de gemeentelijke budgetten. De urgentie is de afgelopen periode, door onderzoeken, brieven en acties van wethouders bij de Tweede Kamer, wél vergroot. Dit zal ongetwijfeld een belangrijk onderwerp worden in de aankomende kabinetsformatie en in de periode die volgt.

De afgelopen maanden zijn interessante onderzoeken verschenen zoals het AEF-rapport over de structurele tekorten in de Jeugdzorg, het AEF-rapport naar de kosten voor het uitvoeren van het klimaatakkoord of het KPMG-rapport over de invoeringskosten van de Omgevingswet. Het onderzoek van Berenschot is een waardevolle toevoeging vanwege de objectivering van de ervaren problematiek en de financiële analyse in de volle breedte. Daarnaast plaatst het de uitkomsten in een breder perspectief van beleidsvrijheid en autonomie van gemeenten.

De financiële situatie van gemeenten is, en blijft in toenemende mate zorgwekkend

De onderzoeksresultaten uit zowel het hoofdrapport als de eerder aan u toegezonden Quickscan bevestigen ons beeld dat gemeenten niet alleen structureel onvoldoende middelen krijgen, maar dat de financiële situatie in de toekomst naar verwachting alleen maar verder zal verslechteren. De meeste gemeenten hebben de afgelopen jaren hun begroting nog op orde kunnen krijgen door bezuinigingen, het verhogen van belastingen en het aanspreken van hun reserves. Het totale eigen

vermogen van gemeenten in Zuid-Holland is in de periode van 2010-2019 met 1,3 miljard afgenomen. Hierdoor is de totale solvabiliteit met ruim 17% afgenomen, en deze ontwikkeling zet dus door. Ook blijkt uit onze eigen inventarisatie dat het meer dan de helft van de Zuid-Hollandse gemeenten niet lukt om een structureel sluitende begroting of meerjarenraming vast te stellen (bijlage 5). Daarnaast toont de inventarisatie aan dat gemeenten zoeken naar besparingen binnen het sociaal domein door bijvoorbeeld voorzieningen te versoberen of te schrappen. Echter zijn daar de mogelijkheden toe beperkt omdat het hier om wettelijke taakuitoefening gaat.

In de rapporten komt duidelijk naar voren dat een stapeling van factoren eraan bijdraagt dat gemeenten steeds minder financiële en beleidsvrije ruimte hebben. Financieel wordt dat niet alleen veroorzaakt door de evidente tekorten in de Jeugdzorg en WMO, maar heeft dit ook te maken gehad met een lange nasleep van de economische crisis in 2008. Daarnaast vragen nieuwe interbestuurlijke opgaven rondom klimaat en energie, circulaire economie en de invoering van de Omgevingswet om structurele bijdragen van gemeenten. Dit wordt nu veelal via incidentele middelen of via deals (waarbij cofinanciering benodigd is) bekostigd.

Gemeenten hebben steeds minder sturingsmogelijkheden en keuzevrijheid

Voor de beleidsvrije ruimte laten de resultaten zien dat een steeds groter deel van de gemeentelijke begroting opgaat aan medebewindstaken waar gemeenten minder beleidsvrijheid in hebben (van 44,4% in 2011 naar 61,5% in 2020). Binnen het sociaal domein blijkt bijvoorbeeld dat waar de tekorten het grootst zijn (bij de jeugdzorg), de sturingsmogelijkheden juist het kleinst zijn. En deze ruimte wordt niet alleen steeds verder beperkt door de financiële mogelijkheden, maar ook door kaders vanuit het Rijk, jurisprudentie en de toenemende regionalisering.

Meerdere reële risico's maken het toekomstbeeld nog minder rooskleurig

Volgens Berenschot zullen bij ongewijzigd beleid de zorgen voor gemeenten alleen maar verder toenemen. De (financiële) afspraken over grote transitieopgaven zijn nog niet duidelijk en beslissingen over structurele tegemoetkomingen voor het sociaal domein worden overgelaten aan een volgend kabinet. Daar komen in potentie nog de mogelijke gevolgen van covid-19 bij. Als de coronacrisis leidt tot een economische neergang, zal het aantal mensen dat een beroep doet op de inkomensvoorzieningen bij gemeenten hoogstwaarschijnlijk stijgen. Mocht het om dezelfde aantallen gaan als tijdens de financiële crisis in 2008 dan kan het tekort binnen het sociaal domein voor de gemeenten in Zuid-Holland oplopen tot € 500 miljoen op jaarbasis.

Het Rijk is aan zet om de problemen ook structureel op te lossen

De bevindingen uit het rapport ondersteunen onze inzet om de positie van gemeenten onder de aandacht te brengen bij het Rijk en Tweede Kamer. Gemeenten spelen een cruciale rol in het bijdragen aan de vitaliteit en leefbaarheid van gemeenschappen. Er is nu onvoldoende evenwicht tussen de opgaven waar gemeenten voor staan en de mogelijkheden om de taken en ambities waar te maken. Deze structurele disbalans zorgt ervoor dat de betekenis van gemeentelijke autonomie zich steeds meer beperkt tot het maken van keuzes waar nog op bezuinigd kan worden. Waar dit leidt tot verdere afkalving van voorzieningen, of het niet kunnen bieden van oplossingen voor maatschappelijke opgaven, raakt dit het welzijn van onze inwoners en het vertrouwen in de overheid en lokale democratie. Deze problemen kunnen gemeenten en wij als provincie niet alleen oplossen. Hiervoor hebben wij het Rijk en de Tweede Kamer nodig, zoals ook blijkt uit het

onderzoek van AEF naar de jeugdzorg. Wij zullen gezamenlijk met onze gemeenten blijven optrekken richting het Rijk en Tweede Kamer om tot meer evenwichtige bestuurlijke en financiële verhoudingen te komen. Wij hebben daarom ook een brief aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties verstuurd over de uitkomsten van dit onderzoek (bijlage 6).

Wij zullen u op de hoogte blijven houden van de financiële situatie bij de Zuid-Hollandse gemeenten en hopen u met deze brief voldoende geïnformeerd te hebben over de laatste ontwikkelingen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
secretaris, voorzitter,

drs. H.M.M. Koek

drs. J. Smit

Bijlagen:

1. Onderzoeksrapport Berenschot 'Roeien met te korte riemen'
2. Quicksan financiën gemeenten Zuid-Holland
3. Brief Gedeputeerde Staten aan het kabinet over de financiële situatie van gemeenten d.d. 25-06-2020
4. Brief van Gedeputeerde Vermeulen Aankondiging onderzoek naar financiële en beleidsvrije ruimte van gemeenten in Zuid-Holland
5. Inventarisatie ontwikkeling financiële positie gemeenten Provincie Zuid-Holland
6. Brief Gedeputeerde Staten aan minister van Binnenlandse Zaken over onderzoek naar de financiële en beleidsvrije ruimte van gemeenten in Zuid-Holland d.d. 03-03-2021

Afschrift aan:

- De 52 gemeentebesturen van de Zuid-Hollandse gemeenten
- De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
- De leden van Tweede en Eerste Kamer der Staten-Generaal
- Het Interprovinciaal Overleg
- De Vereniging voor Zuid-Hollands Gemeenten
- De Zuid-Hollandse Vereniging van Waterschappen